

**ФОРМУВАЛЬНИЙ ЕТАП ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ
З РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

А. О. ЛИНОВИЦЬКА, аспірант кафедри педагогіки вищої школи
та освітнього менеджменту

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Анотація. Відповідно до методики проведення педагогічного експерименту у статті розкрито основні положення формувального етапу з розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, з визначеними змістом, формами організації, основними прийомами й системою роботи. Доводиться цінність реалізації моделі педагогічної системи й педагогічних умов розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва.

Ключові слова: формувальний експеримент, професійно-орієнтовані дисципліни, художньо-естетичний смак, майбутні фахівці образотворчого мистецтва.

Актуальність (Introduction). На етапі формувального експерименту здійснювалася реалізація моделі педагогічної системи розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, що включала перевірку основних положень, гіпотези дослідження та комплексу педагогічних умов.

У процесі підготовки формувального експерименту визначались основні етапи вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, з окресленими завданнями, змістом, технологіями, формами і методами роботи: мотиваційно-пропедевтичний, мистецтвознавчо-продуктивний і творчо-професійний.

Мета (Purpose) – розкрити зміст, організацію й методику формувального етапу педагогічного експерименту з розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація.

Результати (Results). Мотиваційно-пропедевтичний етап формувальної дослідно-експериментальної роботи охоплював студентів першого курсу навчання. Усвідомлюючи важливість збереження позитивного ставлення студентів до навчання, завдання викладача у перший рік навчання – максимально мотивувати студентів до навчальної діяльності. Досягнення вказаної цілі можливо за умови реалізації наступних завдань: посилення художньо-естетичної спрямованості викладання професійно-орієнтованих дисциплін; забезпечення принципу емоційності викладання професійно-орієнтованих дисциплін.

Мотиваційно-пропедевтичний етап навчання спрямований на розвиток практичних образотворчих умінь і навичок, а саме живописних, графічних, композиційних, пластичних та ін. На цьому етапі майбутні митці оволодівали базовими прийомами й технологіями в роботі з художніми матеріалами та набували базових знань з образотворчої грамоти. Студентам демонструвались особливості роботи з художніми техніками та відповідними матеріалами. Студенти виконували вправи, спрямовані на розвиток просторового й композиційного мислення. На цьому етапі акцентувалась увага на розвитку вміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, зіставляти і використовувати отриману інформацію.

При подачі нового навчального матеріалу використовувався як «репінський» метод показових сеансів, де викладач власним прикладом рисування пояснює складові образотворчої науки, так і якісно дібраний ілюстративний і відеоматеріал виконання художньої роботи професійними художниками. Далі, у тандемі групи студентів і викладача відбувалось обговорення творів мистецтва з виявленням у них наявності засобів художньої виразності, що сприяло чіткому розумінню студентами цілей і методів роботи над навчальним завданням, умінню

впевнено і осмислено виконувати аудиторні та самостійні завдання.

Ознайомлення з кращими роботами художнього фонду навчального закладу, відвідування виставок, майстерень митців сприяло активізації інтересу студентів до мистецької діяльності. Становлення емпатійних стосунків в академічній групі відбувалось за рахунок невимушеної атмосфери під час роботи на пленері з пошуком мотиву зображення, виявленням його художньо-естетичного наповнення та процесом створення ескізу або етюд. На пленері основна увага приділялася активізації естетичного сприйняття дійсності, що сприяло розвитку художньо-образного мислення, формуванню зорового і просторового сприйняття форми, розвитку зорової пам'яті, художнього смаку.

Під час вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, як під час лекцій, так і в ході практичних занять створювались ситуації, що сприяли включенню рушійної сили студентів. З дисципліни «Пластична анатомія» студентам було запропоновано дискусійні питання, наприклад, з теми «Пропорції тіла людини» подано репродукцію рисунку Леонардо да Вінчі «Вітрувіанська людина», де тіло людини окреслено колом і квадратом і поставлено запитання: «Поясніть, що хотів сказати художник окреслюючи таким чином фігуру?» У рамках вивчення теми «Правила передачі руху» з дисципліни «Композиція» майбутнім митцям ставилося завдання: «Розташуйте шаблон велосипеда на чистому аркуші паперу так, щоб досягти найбільшого враження руху об'єкту».

З дисципліни «Рисунок» пропонувалися риторичні запитання: «Виразальними засобами графіки є лінія, штрих, тон, пляма, чи не так?», «Ескіз – це попередній начерк, який фіксує задум роботи або її частини, чи не так?». Таким чином, логічний, жвавий, змістовний виклад навчального матеріалу, наведення вдалих прикладів, риторичних запитань, питально-естетичних зворотів, безпосереднє звертання викладача до присутніх викликало пізнавальний інтерес та активізацію мислення майбутніх фахівців образотворчого мистецтва.

Професійно-орієнтовані дисципліни викладались у тісному міжпредметному зв'язку: теми з пластичної анатомії (наприклад, «Будова скелета черепа») одночасно вивчаються з темами рисунку («Рисунок черепа з природи»), теми з композиції («Колір як засіб виразності композиції») з темами кольорознавства («Зміна кольору за світлістю і насиченістю»). Дотримання дидактичного принципу – від простих навчальних завдань до складних – дозволило студентам освоювати навчальний матеріал на доступному рівні розуміння.

Мистецтвознавчо-продуктивний етап формувальної дослідно-експериментальної роботи охоплював другий і третій курси навчання і здійснювався з метою перетворення фахівців образотворчого мистецтва на зацікавлених суб'єктів розвитку власного художньо-естетичного смаку; ґрунтовного поглиблення мистецтвознавчих і фахових знань студентів; активізації продуктивної творчої роботи студентів під час вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

На мистецтвознавчо-продуктивному етапі були визначені наступні завдання: спрямування процесу навчання на формування у майбутніх фахівців образотворчого мистецтва естетичної свідомості та потреби розвитку власного художньо-естетичного смаку введенням спецкурсу «Художньо-естетичний смак майбутніх фахівців образотворчого мистецтва»; насичення самостійних завдань ознайомленням студентів з біографіями художників, методиками викладання образотворчого мистецтва, мистецтвознавчими статтями, кількісним та якісним переглядом творів мистецтва; варіативність та індивідуальність у виконанні аудиторних завдань.

Перше завдання реалізовувалось у ході опанування майбутніми митцями спецкурсу «Художньо-естетичний смак майбутніх фахівців образотворчого мистецтва». Майбутні фахівці образотворчого мистецтва ознайомлювались з поняттями «естетичний смак», «художній смак», «художньо-естетичний смак», розглядалась структура художньо-естетичного смаку (естетичне почуття, естетичне сприйняття, естетичний відгук, художньо-естетична потреба, художньо-естетична уява, художньо-естетична пам'ять), відмічали місце мистецтва в загальній культурі нації, визначали художньо-естетичний потенціал мистецтва у розвитку особистості та у формуванні смаків суспільства.

Студентам пропонувалися такі запитання для дискусій: «Чи потрібне митцю естетичне почуття?», «Чи взаємозв'язане поняття міри з поняттям гармонії», «Чи позначається на якості життя людини її художнє спілкування?» та ін. Відмова від традиційно заготовлених повідомлень для семінарських занять сприяла активізації самостійності суджень студентів, протидіючи характеру дій учасників бесіди, питання розв'язувались шляхом зіставлення

різних думок і різних позицій, а також через їх асиміляцію і взаємозбагачення розв'язувальної проблеми.

Другий розділ спецкурсу передбачав проведення лабораторних занять з метою оволодіння студентами технологією й методами розвитку художньо-естетичного смаку. У рамках теми «Аналіз творів мистецтва» студенти здійснювали аналітичний аналіз образотворчих, скульптурних, декоративно-прикладних творів мистецтва за такими критеріями як вид, жанр, епоха, стиль, напрям, образи, сюжет, проблематика, образотворча функція кольору, сюжетно-композиційна структура картини та іншими, а також ознайомлювались з ідеями, думками й концепціями відео-арту, інсталяції, перформансу, хеппенінгу, графіті епохи постмодернізму. Майбутні фахівці закріпили знання з алгоритму аналізу видів образотворчого мистецтва і тим самим оволоділи вмінням виносити оцінне судження щодо творів мистецтва виявляючи їх художньо-естетичну цінність.

З теми «Проектна діяльність у галузі образотворчого мистецтва» студенти ознайомились з компонентами та етапами організації проектної діяльності, навчилися визначати напрями роботи в галузі образотворчого мистецтва згідно з власними інтересами, вподобаннями, можливостями та підготували програми проектів з визначеними етапами й завданнями.

Друге завдання мистецтвознавчо-продуктивного етапу реалізовувалось за допомогою надання студентам кожного навчального тижня переліку рекомендованих джерел для самостійного опрацювання біографій художників, методик викладання образотворчого мистецтва, мистецтвознавчих статей, творів мистецтва. Студентам були запропоновані електронні джерела: до віртуальних турів у музеї світу, біографій митців, методик образотворчого мистецтва, мистецтвознавчого аналізу творів.

Розвиток комунікативних навичок, закріплення знань і вміння їх використовувати у професійній діяльності відбувалось шляхом виконання ситуативних завдань. Наприклад, у ситуативно-рольовій грі «Майбутня професія» група розділялася на 2 підгрупи – на виконавців і експертів і їм пропонувалися теми для повідомлення: розповідь екскурсовода художньої виставки художників-графіків, розповідь арт-директора магазину скульптурних виробів, розповідь митця першої персональної виставки з образотворчого мистецтва, розповідь художника-новатора абстрактного мистецтва та інші. «Виконавці» опрацьовували матеріал, добирали мовні засоби, що відповідали заданій ситуації, переконливо виступали. «Експерти» ставили запитання, виступали з певною оцінкою, аналізом, аргументацією рівня якості комунікації «виконавців».

Третє завдання мистецтвознавчо-продуктивного етапу було спрямоване на активізацію уяви, фантазії, продуктивної творчої роботи. Студенти виконували на вибір тематичні завдання. З дисципліни «Композиція» студенти працювали над створенням композиції до поеми, літературного твору, балади або міфу. Студентами практично втілювали такі теми: легенду «Селена. Богиня луни», казку «Дикий лебідь», міф «Дедал і Ікар» та інші. З дисципліни «Скульптура» студенти виконували творчі завдання – станкову скульптуру малих форм з пластичних матеріалів на тему «Професія», «Улюблена тварина». З дисципліни «Декоративно-прикладне мистецтво» за розділом «Батік» студенти виконували завдання на створення безпредметних композицій на основі асоціативної інтерпретації почуттів.

Особливе естетичне захоплення викликало у студентів завдання за розділом «Паперова пластика», що передбачало створення карнавальної маски, де студенти могли через реалізацію задуму представити особистість власника, соціальний статус, стать, релігію, належність до певної субкультури або асоціативно виразити себе через анімалістичний жанр.

З дисципліни «Рисунок» та «Академічний живопис» на другому курсі навчання майбутні фахівці образотворчого мистецтва працювали над темами: «Науковий натюрморт», «Натюрморт з гарбузами», «Осіній настрій» та ін. Це завдання передбачало добір необхідних експозиційних матеріалів майбутніми фахівцями образотворчого мистецтва, а також прояви вміння цілісно гармонізувати предмети натюрморту, знаходити співвідношення великих і малих форм і гармонійно сполучати кольори предметів. На третьому курсі з дисципліни «Рисунок» та «Академічний живопис» митці працювали над тематичними портретами «Сінокос», «Банник», «Купальниця», «Підготовка до полювання», «У променях сонця» та ін. Прилучення студентів до підготовки художньої постановки сприяло їх навчальній активізації, виробленню вміння розташування натури під час самостійних завдань.

Комплексний підхід до виконання завдань – читання, перегляд творів, виставок, аналіз творів, тематичний вибір завдань сприяв різнобічному розвитку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва, розширенню їхнього художньо-інформаційного тезаурусу, активізації творчої діяльності, виявленню індивідуальності.

Третій творчо-професійний етап формувальної дослідно-експериментальної роботи охоплював *IV курс* навчання і передбачав виконання індивідуальної дослідно-творчої роботи майбутніми фахівцями образотворчого мистецтва, що сприяло розвитку кожного структурного компонента художньо-естетичного смаку.

Для досягнення цілей цього етапу ми використали підходи – особисто-орієнтований, етнопедагогічний, творчо-діяльнісний, семіотичний; принципи – послідовності, систематичності, принцип зв'язку навчання з життям, з практикою; групи методів – евристичних, практичних, теоретичних; форми – практичні заняття, консультації, самостійна й індивідуальна робота під час вивчення дисциплін: «Рисунку», «Академічного живопису», «Скульптури», «Декоративно-прикладного мистецтва».

Перше завдання передбачало реалізацію програми проекту складеного під час вивчення студентами спецкурсу «Художньо-естетичний смак майбутніх фахівців образотворчого мистецтва». Одним із головних показників розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва став прояв індивідуальності в реалізації проекту з його художньо-естетичною цінністю, новаторством.

Працюючи над темою «Створення туристичного путівника для м. Черкаси» студентка поставила за мету посприяти розвитку вітчизняного туризму, тим самим підвищити інтерес населення до культурної спадщини Черкас. Нею було проведено дослідження щодо актуальності теми і виявлено, що в місті не існує якісних, оригінальних путівників, які відповідали б останнім тенденціям світової практики. Студентка провела соціальне опитування для виявлення важливих складових майбутнього путівника і розпочала роботу над концепцією видання, його художнім цілісним оформленням, створенням елементів: декількох варіантів мап міста (туристичної, інформативної та ін.), архітектурних, пейзажних замальовок, окремих об'єктів (транспорту, панорам вулиць, скульптур та ін.). Вихід путівника у світ став можливим за допомогою грантової програми.

Ще одна студентка за час навчання звернула увагу, що в більшості майбутніх митців виникають труднощі щодо пошуку пейзажних мотивів для написання етюдів. Створений веб-сайт з ретельно дібраним фото низки кращих пейзажів Черкас (архітектурних, індустріальних, паркових), з адресами та вказаними маршрутами став унікальною знахідкою, новинкою і помічником для майбутніх митців.

У зв'язку з популяризацією останніми роками в Україні стріт-арту та оновленням вулиць міста Черкаси майбутні митці не залишились осторонь художньо-естетичної модернізації. Майбутні фахівці образотворчого мистецтва долучились до розробки ескізів патріотичного спрямування. Студенткою виконано емблему до ювілею Т. Г. Шевченка, що в синтезі з рушником прикрашає будинок на головній площі міста. Іншим студентом виконано «велике малювання» найбільшого синьо-жовтого державного Герба України на фасаді торговельно-розважального центру.

Одним із студентів було відмічено, що популярними розвагами в дружніх колективах є ігри й квести та розроблено опитувальник для виявлення популярних ігор та їх виробників. Виявилось, що розробниками улюблених ігор є зарубіжні компанії, й ціни на дані ігри завищені, тому з'явився жвавий інтерес до започаткування українських ігор та їх популяризації. Студентом було розроблено авторську настільну гру, що являє мозаїку інтелектуальної та покрової гри.

Висновки і перспективи (Discussion). За результатами формувального етапу педагогічного експерименту, реалізації комплексу педагогічних умов і моделі педагогічної системи розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін студенти не тільки набули образотворчих знань, умінь і навичок, а й усвідомили їх необхідність у самореалізації, самоствердженні, а також виявили індивідуальність й підвищили власний рівень художньо-естетичного смаку.

ФОРМИРУЮЩИЙ ЭТАП ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ЭКСПЕРИМЕНТА ПО РАЗВИТИЮ ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВКУСА БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

А. А. Линовицка

Аннотация. В соответствии с методикой проведения педагогического эксперимента в статье раскрыты основные положения формирующего этапа по развитию художественно-эстетического вкуса будущих специалистов изобразительного искусства в процессе изучения профессионально-ориентированных дисциплин, с определенным содержанием, формами организации, основными приемами и системой работы. Доказывается ценность реализации модели педагогической системы и педагогических условий развития художественно-эстетического вкуса будущих специалистов изобразительного искусства.

Ключевые слова: формирующий эксперимент, профессионально-ориентированные дисциплины, художественно-эстетический вкус, будущие специалисты изобразительного искусства.

THE FORMATIVE STAGE OF A PEDAGOGICAL EXPERIMENT FOR DEVELOPING ARTISTIC-AESTHETIC TASTE OF FUTURE SPECIALISTS OF FINE ARTS

A.A. Lynovytska

Abstract. The article provides the results of the formative stage of a research experiment aiming at assessing students' knowledge, habits, skills and capacities that constitute artistic-aesthetic taste. These results are obtained by cognizing subjects who studied professionally-oriented disciplines, stipulated by a specific content, organizational forms, methods and techniques.

The research experiment encompassed three coherent stages (motivational-propaedeutic, artistic-productive and creative-professional) that aimed at reaching definite goals. In particular, the motivational-propaedeutic stage of research work was meant for first-year students. To support their positive motivation for studies and activate their cognitive activity it was necessary to set the objectives of enhancing artistic-aesthetic orientation of specialized disciplines and promoting the emotional character of an educational process. At this stage learners were supposed to acquire practical artistic habits and skills (specifically, painterly, graphic, compositional, plastic etc). A special emphasis was placed on developing students' skills of observing, analyzing, comparing, collating and applying the perceived input.

The artistic-productive stage of research work involved second- and third-year students. It aimed at fostering learners' artistic tastes and interest in art, improving on their professional knowledge, and promoting their productive creative work. The variety and scope of tasks of this stage differed due to the variety of purposes they were used for. Basically, this stage targeted at developing students' aesthetic conscious. To achieve a set target they were introduced to a specialized professionally-oriented course "Artistic-Aesthetic Taste of Future Specialists of Fine Arts".

The creative-professional stage of research work comprised students of the fourth year of study and presupposed the completion of individual scholarly-creative projects by future specialists of fine arts. Learners were supposed to implement the curriculum of the specialized professionally-oriented course. The embodiment of trainees' structured conceptions into definite artistic projects was successful due to the acquired at the previous stages knowledge, habits, skills and experience. Their projects stood out as independent, individual, creative and innovative artistic products which underscored students' artistic-aesthetic taste.

Keywords: forming experiment, professionally-oriented disciplines, artistic-aesthetic taste, future specialists of fine arts.